

ИЖТИМОЙИ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

9 ЖИЛД, 4 СОН

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

ТОМ 9, НОМЕР 4

JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

VOLUME 9, ISSUE 4

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF SOCIAL STUDIES
№4 (2026) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9556-2026-4>

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:
Сеитов Азамат Пулатович
доктор социологических наук
(Doctor of sociology, DSc)

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:
Сабилова Умида Фархадовна
доктор социологических наук
(Doctor of sociology, DSc)

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD:

22.00.01-Социология назарияси, методологияси ва тарихи. Социологик тадқиқотлар усуллари.
Теория, методология и история социологии. Методы социологических исследований.
Theory, methodology and history of sociology. Methods of sociological research.

Бекмурадов Мансур Бобомурадович
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Каланов Комил Куллахматович
кандидат социологических наук, профессор (Узбекистан)
Убайдуллаева Раиса Турсуновна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Негматова Шахзода Шухратовна
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Шайылдаева Асель Кокоевна
кандидат социологических наук (Кыргызстан)

Исмаилов Алишер Агзамович
доктор экономических наук, (Узбекистан)
Щепилова Галина Германовна
доктор философских наук, профессор (Россия)
Рожанский Михаил Яковлевич
кандидат философских наук (Россия)
Маматов Нормурат
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Бурнашев Рустам Ренатович
кандидат философских наук, профессор (Казахстан)

22.00.02-Ижтимоий тузилиш, ижтимоий институтлар ва турмуш тарзи
Социальные структуры, социальные институты и образ жизни
Social structures, social institutions and way of life

Умаров Абсалом Адилевич
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Холбеков Абдуғани Жуманазарович
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Шайхисламов Рафаэль Бадретдинович
доктор социологических наук, профессор (Россия)
Акулич Мария Михайловна
доктор социологических наук, профессор (Россия)

Антонио Алонсо Марсос
доктор политических наук, профессор (Испания)
Фадеева Любовь Александровна
доктор социологических наук, профессор (Россия)
Виктор Агаджаньян
доктор философии по социологическим наукам,
профессор (США)
Абдулазизов Абдулвоҳид Хабибуллоевич
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)

22.00.03-Ижтимоий онг ва ижтимоий жараёнлар социологияси.
Социология социального сознания и социального процесса.
Sociology of social consciousness and social process

Аликариев Нуритдин Сапаркариевич
доктор экономических наук, профессор (Узбекистан)
Матибаев Тасполат Балтабаевич
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Николов Стефан
доктор философии по социологическим наукам, (Болгария)

Мирзахмедов Абдирашид Мамасидикович
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Ли Ци
доктор исторических наук, профессор (Китай)
Сухомлинова Марина Валерьяновна
доктор социологических наук, профессор (Россия)

www.tadqiqot.uz решаёт задачи, предусмотренные Стратегией Узбекистана 2030, направленные на развитие науки за счёт внедрения достижений научных исследований учёных и служащих их признанию в международном научном сообществе. Так, каждой статье, опубликованной в журнале, присваивается номер DOI (Crossref). Журналы включены в международные индексные базы данных. Входит в список журналов ВАК Узбекистана.

22.00.01-Социология назарияси, методологияси ва тарихи. Социологик тадқиқотлар усуллари.
Теория, методология и история социологии. Методы социологических исследований.
Theory, methodology and history of sociology. Methods of sociological research.

Пармонов Фарход Ярашевич
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Жусубалиев Абдикайым Рысбаевич
кандидат социологических наук, доцент (Кыргызстан)
Алимухамедова Нодира Ядгаровна
доктор философии по философским наукам (Узбекистан)

Камалова Хатира Сабыровна
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)
Тагиева Гулсум Гафуровна
доктор философии по социологическим наукам (Узбекистан)
Ахмедова Феруза Медетовна
доктор философии по социологическим наукам (PhD)
(Узбекистан)

22.00.02-Ижтимоий тузилиш, ижтимоий институтлар ва турмуш тарзи
Социальные структуры, социальные институты и образ жизни
Social structures, social institutions and way of life

Аликариева Аълохон Нуриддиновна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Зайтов Элёр Холмаматович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)
Уразалиева Гулшода Бекпұлатовна
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)

Мирзахмедов Хуршид Абдирашидович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)
Қаюмов Қахрамон Нозимжонович
доктор философии по социологическим наукам (Узбекистан)
Махкамов Қодиржон Одилжонович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)

22.00.03-Ижтимоий онг ва ижтимоий жараёнлар социологияси.
Социология социального сознания и социального процесса.
Sociology of social consciousness and social process

Сеитова Зухраҳон Пиржановна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Доспанова Дилара Уракбаевна
кандидат филологических наук, доцент (Узбекистан)
Рахимбаева Дилбархон Абдулхамитовна
кандидат философских наук, доцент (Узбекистан)

Каримов Бобир Шаропович
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Якубов Ильдар Харрасович
кандидат политических наук, доцент (Узбекистан)
Абдухалилов Абдулло Абдухамитович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)

Page Maker | Верстка | Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

МАҚОЛАДА КЕЛТИРИЛГАН ДАЛИЛЛАРНИНГ ТЎҒРИЛИГИ УЧУН МУАЛЛИФ МАСЪУЛДИР | АВТОР НЕСЕТ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ДОСТОВЕРНОСТЬ ФАКТОВ ИЗЛОЖЕННЫХ В СТАТЬЕ

1. KIRISH SO‘ZI	6
2. Bekturodov Mansur O‘ZBEKISTONDA IJTIMOY O‘ZGARISHLARNI ANGLASH VA BOSHQARISHDA SOTSIOLOGIYANING O‘RNI.....	8
3. Рахимова Нигина УДИВИТЕЛЬНАЯ ЖЕНЩИНА, САМЫЙ ЛУЧШИЙ ЧЕЛОВЕК, НАСТОЯЩИЙ УЧИТЕЛЬ.....	12
4. Matibaev Toshpo‘lat KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISHDA DEPUTATLIK NAZORATI VA JAMOATCHILIK ISHTIROKINING IJTIMOY MEKANIZMLARI.....	18
5. Латипова Нодира ЗНАНИЕ НЕ УБЫВАЕТ, КОГДА ИМ ДЕЛЯТСЯ: ПРОФЕССОР МАЙЯ ХАБИБОВНА ГАНИЕВА – НАСТАВНИК НАУЧНЫХ ПОКОЛЕНИЙ.....	27
6. Seitov Azamat TRIBAL STRUCTURES AND SOCIAL TRANSFORMATION IN CENTRAL ASIA: A COMPARATIVE ANALYSIS OF KAZAKH, KARAKALPAK, KYRGYZ, TAJIK AND UZBEK CONTEXTS.....	38
7. Якубов Ильдар РЕГИОНАЛЬНАЯ ИНТЕГРАЦИЯ КАК ФАКТОР ОБЩЕСТВЕННОГО РАЗВИТИЯ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ.....	46
8. Parmanov Farxod ETNOMADANIY MIGRATSION JARAYONLARNING SOTSIMADANIY XUSUSIYATLARI.....	55
9. Seitova Zuhra JÁMIYETLIK TURMISTÍN TÚRLÍ TARMAQLARINDA GENDERLIK TEŇLIK MÁSELELERI SHESHILMEWINÍN AQIBETLERI.....	64
10. Abdusalilov Abdullo NOGIRONLIGI BOR SHAXSLARNI TURMUSH SIFATINI BAHOLASHNING IJTIMOY- PSIXOLIGIK JIHATLARI.....	70
11. Kulbekova Nasiba INSON SALOHİYATI VA BARQAROR TARAQQIYOT UYG‘UNLIGI.....	79
12. Хасанова Мавлюда ЧУСТВИТЕЛЬНОСТЬ ДУХОВНОСТИ В ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЯХ НА ПРИМЕРЕ ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ.....	86
13. Kamalova Khatira JOQARI OQIW ORINLARINDA MAYIPLIGI BOLGAN STUDENTLERDIN INKLYUZIV TALIM ALIWININ SHOLKEMLESTIRIWSHILIK-PEDAGOGIKALIQ SHARAYATLARI....	92

14. Reshetnikov Ivan FAMILY AND THE TRANSMISSION OF TRADITIONS IN THE FESTIVE CULTURE OF UZBEKISTAN.....	101
15. Nurullayeva Umida AHOLINING IJTIMOIIY KAYFIYATINI BAHOLASHDA MIQDORIIY VA SIFATIIY KO'RSATKICHLAR INTEGRATSIYALASHUVINING METODOLOGIK TAHLILI.....	110
16. Navro'zov Oybek TA'LIM, TARBIYA VA MADANIYAT: TARIX VA ZAMONAVIYLIK.....	119
17. Ermatova Gulsanam IJTIMOIIY ISHDA PROFILAKTIKA VA REABILITATSIYA FAOLIYATINING ILMIY ASOSLARI.....	126
18. Abdugaffarova Ozoda UYUSHMAGAN YOSHLARNI IJTIMOIIY FAOLLASHTIRISH MEXANIZMLARI: NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLAR VA XORIJIY TAJRIBA.....	135
19. Buronova Sitora «INSON» IJTIMOIIY XIZMATLAR MARKAZLARIDA PROAKTIV IJTIMOIIY ISHNI TASHKIL ETISHNING INSTITUTSIONAL VA IJTIMOIIY MEXANIZMLARI.....	144
20. Umarova Nargiza YANGI O'ZBEKISTONDA DAVLAT YOSHLAR SIYOSATINING YOSHLAR QADRIYATLARINI SHAKLLANTIRISHDAGI INSTITUTSIONAL ROLI.....	156
21. Saribaeva N. ZAMONAVIY JAMIYATDA JAMOATCHILIK FIKRI BILAN ISHLASH: DAVLAT VA NODAVLAT TASHKILOTLARI HAMKORLIGI.....	162
22. Mamadaliyeva Nargiza O'ZGARUVCHAN SOTSIOMADANIY MUHITDA SHAXSNING QADRIYAT YO'NALISHLARI VA RUHIY SALOMATLIGI: SOTSIOLOGIK TAHLIL.....	169
23. Niyazova Olga STUDENTLERDIN DENE TARBIYASI HAM SPORT TARAWINDAGI BILIMLENDIRIW PROCESSIN SHOLKEMLESTIRIWDI JETILISTIRIW: SOCIOLOGIYALIQ BASQARIW MODELI.....	175
24. Сеитов Тимур ИНИЦИАТИВНОЕ БЮДЖЕТИРОВАНИЕ КАК ИНДИКАТОР АРТИКУЛИРОВАННЫХ ОБЩЕСТВЕННЫХ ЗАПРОСОВ.....	190
25. Kulbekova Nasiba YANGI O'ZBEKISTONDA INSON SALOHIIYATINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIIY VA INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI.....	199
26. Buronova Sitora «PROAKTIV IJTIMOIIY ISH» TUSHUNCHASIGA NAZARIY YONDASHUV.....	207
27. Qudratov Shohrux SOTSIOLOGIK ILMIY MAKTABLARNING NOGIRONLAR IJTIMOIIY TA'MINOT TIZIMIGA OID NAZARIY YONDASHUVLARI.....	218

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

Saribaeva N.,

Qoraqolpoqston qishloq xojaligi va agrotekhnologiyalar
instituti gumanitar fanlar va tillar kafedrası assistenti
O‘zbekiston Milliy universiteti mustaqil izlanuvchisi
e-mail: nigargulsaribaeva@gmail.com

ZAMONAVIY JAMIYATDA JAMOATCHILIK FIKRI BILAN ISHLASH: DAVLAT VA NODAVLAT TASHKILOTLARI HAMKORLIGI

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.00000000>

ANNOTATSIYA

Maqolada zamonaviy jamiyatda jamoatchilik fikri bilan ishlashning institutsional xususiyatlari hamda davlat va nodavlat tashkilotlarining mazkur jarayondagi o‘rni tahlil qilinadi. Jamoatchilik fikri ijtimoiy munosabatlarning oddiy natijasi sifatida emas, balki davlat va jamiyat o‘rtasidagi kommunikatsiya, ijtimoiy manfaatlarni ifodalash va boshqaruv qarorlarini takomillashtirishga xizmat qiluvchi muhim ijtimoiy mexanizm sifatida talqin etiladi. Maqolada jamoatchilik fikri bilan ishlash samaradorligini baholashning ishonch, ishtirok, ochiqlik, ta’sirchanlik va ijtimoiy qoniqish mezonlari asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: jamoatchilik fikri, davlat tashkilotlari, nodavlat tashkilotlar, fuqarolik jamiyati, ijtimoiy institut, jamoatchilik ishtiroki, ijtimoiy kommunikatsiya, davlat boshqaruvi, raqamli kommunikatsiya, qayta aloqa.

Сарыбаева Н.,

Ассистент кафедры гуманитарных наук и языков
Каракалпакского института сельского хозяйства и агротехнологий,
Независимый исследователь Национального университета Узбекистана
e-mail: nigargulsaribaeva@gmail.com

РАБОТА С ОБЩЕСТВЕННЫМ МНЕНИЕМ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ: СОТРУДНИЧЕСТВО ГОСУДАРСТВЕННЫХ И НЕГОСУДАРСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ

АННОТАЦИЯ

В статье анализируются институциональные особенности работы с общественным мнением в современном обществе, а также роль государственных и негосударственных организаций в данном процессе. Общественное мнение рассматривается не просто как результат социальных отношений, а как важный социальный механизм, обеспечивающий коммуникацию между государством и обществом, выражение социальных интересов и совершенствование управленческих решений. В статье обосновываются критерии оценки эффективности работы с общественным мнением, такие как доверие, участие, открытость, результативность и социальная удовлетворённость.

Ключевые слова: общественное мнение, государственные организации, негосударственные организации, гражданское общество, социальный институт, общественное

участие, социальная коммуникация, государственное управление, цифровая коммуникация, обратная связь.

Saribaeva N.,

Assistant at the Department of Humanities and Languages,
Karakalpak Institute of Agriculture and Agrotechnologies
Independent Researcher at the National University of Uzbekistan
e-mail: nigargulsaribaeva@gmail.com

WORKING WITH PUBLIC OPINION IN MODERN SOCIETY: COOPERATION BETWEEN GOVERNMENTAL AND NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS

ABSTRACT

The article analyzes the institutional characteristics of working with public opinion in modern society, as well as the role of governmental and non-governmental organizations in this process. Public opinion is interpreted not merely as a result of social relations, but as an important social mechanism that facilitates communication between the state and society, articulates social interests, and contributes to the improvement of governance decisions. The article substantiates the criteria for assessing the effectiveness of work with public opinion, including trust, participation, openness, effectiveness, and social satisfaction.

Keywords: public opinion, governmental organizations, non-governmental organizations, civil society, social institution, public participation, social communication, public administration, digital communication, feedback.

KIRISH

Zamonaviy ijtimoiy taraqqiyot sharoitida davlat va jamiyat o'rtasidagi munosabatlar mazmuni sezilarli darajada o'zgarmoqda. Jamiyatning ijtimoiy tuzilishi murakkablashishi, aholi ehtiyoj va manfaatlarining diversifikatsiyalanishi, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi davlat boshqaruvi jarayonida jamoatchilik fikrining ahamiyatini yanada oshirmoqda. Bunday sharoitda davlat institutlarining faoliyatini faqat ma'muriy qarorlar qabul qilish va ularning ijrosini ta'minlash bilan cheklash samarali boshqaruv talablariga to'liq javob bermaydi.

Jamoatchilik fikri zamonaviy jamiyatda aholining muayyan ijtimoiy masalalarga nisbatan umumiy yoki ustuvor munosabatini ifodalash bilan birga, davlat va jamiyat o'rtasidagi ijtimoiy kommunikatsiyaning muhim kanali sifatida ham namoyon bo'ladi. Shuning uchun jamoatchilik fikri bilan ishlashni faqat sotsiologik so'rovlar o'tkazish yoki aholi kayfiyatini aniqlash jarayoni sifatida baholash yetarli emas. Ushbu jarayon ijtimoiy fikrni aniqlash, uni tahlil qilish, turli ijtimoiy guruhlar manfaatlarini umumlashtirish, davlat qarorlarida inobatga olish va qarorlar natijasi bo'yicha jamoatchilikka qayta aloqa berishni qamrab oladi.

METODOLOGIYA

Jamoatchilik fikrining zamonaviy konseptual talqini uning kommunikatsion va institutsional xususiyatlarini hisobga olishni talab qiladi. U. Lippman jamoatchilik fikrining shakllanishida axborot muhiti va ommaviy kommunikatsiyaning muhim o'rin tutishini ko'rsatib, insonning ijtimoiy voqelik haqidagi tasavvurlari ko'p hollarda bevosita tajriba emas, balki axborot vositachiligida shakllanishini asoslagan [1]. Bu yondashuv hozirgi raqamli kommunikatsiya sharoitida ham ahamiyatini saqlab qolmoqda.

E. Noel-Noyman esa jamoatchilik fikrini ijtimoiy nazorat mexanizmlari bilan bog'lab, shaxsning o'z fikrini ochiq ifodalashida ijtimoiy muhitning ta'sirini "sukunat spirali" konsepsiyasi orqali tushuntiradi [2]. Uning yondashuvi jamoatchilik fikrini faqat son jihatidan o'lchanadigan ko'rsatkich emas, balki ijtimoiy munosabatlar va kommunikatsiya ta'sirida shakllanadigan murakkab jarayon sifatida baholash zarurligini ko'rsatadi.

Yu. Habermasning jamoatchilik sohasi nazariyasi esa fuqarolarning ijtimoiy ahamiyatga ega masalalarni muhokama qilishi, fikr almashishi va umumiy fikr shakllanishi uchun mavjud bo'lgan

kommunikatsion makonga e'tibor qaratadi [3]. Shu nuqtai nazardan jamoatchilik fikri davlatdan tashqarida mavjud bo'lgan passiv ijtimoiy munosabat emas, balki jamiyat va davlat o'rtasidagi muloqot jarayonida shakllanuvchi va institutsional kanallar orqali qaror qabul qilish jarayoniga ta'sir ko'rsatuvchi hodisa sifatida namoyon bo'ladi.

Shu sababli, zamonaviy sharoitda jamoatchilik fikri bilan ishlashning samaradorligi davlat organlarining faoliyati bilan bir qatorda nodavlat tashkilotlari va fuqarolik jamiyati institutlarining ishtirokiga ham bog'liq.

Jamoatchilik fikri tushunchasiga berilgan ta'riflar uning turli jihatlarini aks ettiradi. Ushbu tushuncha bir tomondan muayyan masala bo'yicha ijtimoiy guruhlarining umumiy qarashlarini anglatsa, ikkinchi tomondan ijtimoiy munosabatlarni tartibga solish, ijtimoiy nazorat va davlat qarorlariga ta'sir ko'rsatish mexanizmlaridan biri sifatida namoyon bo'ladi.

O'zbekiston sotsiologiyasida ham jamoatchilik fikrini ijtimoiy boshqaruvning muhim resursi sifatida o'rganishga alohida e'tibor qaratilgan. M.Bekmurodov jamoatchilik fikrini o'rganishni ijtimoiy jarayonlarni anglash, aholi ehtiyojlari va kayfiyatini aniqlash hamda boshqaruv qarorlarini takomillashtirish bilan bog'laydi. Uning zamonaviy boshqaruv sotsiologiyasiga oid yondashuvida boshqaruv samaradorligi jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlar, ehtiyojlar va jamoatchilik bilan muloqot sifatini hisobga olishni taqozo etadi [4].

ASOSIY QISM

Jamoatchilik fikrini ijtimoiy institut sifatida talqin qilishda uning bir qator funksiyalarini ajratish mumkin. Birinchidan, axborot funksiyasi orqali jamiyatdagi ijtimoiy ehtiyojlar, muammolar va kayfiyatlar haqida ma'lumot shakllanadi. Ikkinchidan, baholash funksiyasi orqali aholi davlat va jamiyat hayotidagi hodisalarga munosabat bildiradi. Uchinchidan, ijtimoiy nazorat funksiyasi orqali davlat va boshqa institutlar faoliyatiga jamoatchilik bahosi shakllanadi. To'rtinchidan, kommunikatsion funksiya davlat, fuqarolik jamiyati va aholi o'rtasida muloqotni ta'minlaydi. Beshinchidan, integratsion funksiya turli ijtimoiy guruhlarini umumiy masalalar atrofida birlashtirishga xizmat qiladi.

Biroq, jamoatchilik fikri bilan ishlash va jamoatchilik fikrini shakllantirish tushunchalarini bir-biridan farqlash muhim. Jamoatchilik fikrini sun'iy ravishda bir tomonlama shakllantirishga qaratilgan kommunikatsiya ijtimoiy ishonchning pasayishiga olib kelishi mumkin. Aksincha, jamoatchilik fikri bilan ishlash aholining mavjud qarashlari, ehtiyojlari va takliflarini aniqlash, ularni tahlil qilish va institutsional qarorlarga integratsiya qilishni anglatadi.

Shu nuqtai nazardan, maqolada jamoatchilik fikri bilan ishlash tushunchasi aholi fikrini aniqlashdan boshlanib, uni qaror qabul qilish jarayoniga integratsiya qilish va natijalar bo'yicha jamoatchilikka qayta aloqa berish bilan yakunlanadigan uzluksiz ijtimoiy-kommunikatsion jarayon sifatida talqin etiladi.

Bunday yondashuv jamoatchilik fikrining demokratik boshqaruvdagi o'rnini kengaytiradi. Chunki fuqarolar ishtiroki saylov jarayonlari bilan cheklanib qolmaydi. OECDning 2025-yilgi ma'lumotlarida fuqarolarning siyosat va xizmatlarni ishlab chiqish hamda amalga oshirishda ishtiroki boshqaruvning demokratikligi, shaffofligi va hisobdorligini kuchaytirishi ta'kidlangan [5].

Shu bilan birga, jamoatchilik ishtirokining mavjudligi uning ta'sirchanligini avtomatik ravishda ta'minlamaydi. Fuqarolar bildirgan fikrlar qarorlarga qay darajada ta'sir qilayotgani asosiy masalalardan biridir. OECD ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilgi ishonch so'rovida OECD mamlakatlarida o'rtacha faqat 32 foiz respondent davlat jamoatchilik maslahatlarida bildirilgan fikrlarni qabul qilishi mumkin, deb hisoblagan [6].

Demak, zamonaviy jamoatchilik fikri bilan ishlashning asosiy muammosi aholidan fikr olishning o'zi emas, balki olingan fikrning qaror qabul qilish jarayonidagi real ta'sirini ta'minlashdan iborat.

O'zbekistonlik sotsiolog R.Ubaydullaevaning tadqiqotlarida ham jamoatchilik fikrini muntazam sotsiologik o'rganish davlat, jamiyat va shaxs o'rtasida samarali muloqot mexanizmlarini shakllantirishning muhim sharti sifatida baholanadi. Ushbu yondashuv jamoatchilik fikri bilan ishlashni bir martalik so'rov emas, balki ijtimoiy o'zgarishlarni muntazam kuzatish, aholi

ehtiyojlarini tahlil qilish va olingan natijalarni ijtimoiy amaliyotga tatbiq etish jarayoni sifatida qarash imkonini beradi [7].

Davlat tashkilotlari jamoatchilik fikri bilan ishlashning asosiy institutsional sub'ektlaridan biri hisoblanadi. Davlat organlari o'z faoliyatida aholi ehtiyojlari va ijtimoiy munosabatlardagi o'zgarishlarni hisobga olishi, ijtimoiy muammolarni o'z vaqtida aniqlashi hamda qabul qilinayotgan qarorlarning jamoatchilik uchun tushunarligini ta'minlashi zarur.

Davlatning jamoatchilik bilan kommunikatsiyasi avvalgi bir tomonlama "davlatdan jamiyatga" axborot yetkazish modeli bilan cheklanib qolmasligi lozim. Zamonaviy yondashuvda kommunikatsiya "davlat – jamiyat – davlat" shaklidagi qayta aloqa mexanizmiga aylanishi kerak.

OECD davlat kommunikatsiyasini fuqarolarning fikrlari, ehtiyojlari va xavotirlarini o'rganish, ularni siyosat va davlat xizmatlarini ishlab chiqishda hisobga olish hamda davlat institutlariga ishonchni mustahkamlash vositalaridan biri sifatida belgilaydi [8].

Shunga ko'ra, davlat tashkilotlarining jamoatchilik fikri bilan ishlashdagi vazifalarini quyidagi yo'nalishlarda tizimlashtirish mumkin:

- jamoatchilik fikrini muntazam o'rganish;
- aholining ijtimoiy ehtiyoj va muammolarini aniqlash;
- jamoatchilik muhokamalarini tashkil etish;
- fuqarolarning murojaat va takliflarini tahlil qilish;
- ijtimoiy so'rov va monitoring natijalaridan foydalanish;
- jamoatchilik fikrini qaror qabul qilish jarayoniga integratsiyalash;
- qabul qilingan qarorlarning jamoatchilikka tushunarligini ta'minlash;
- qaror natijalari bo'yicha qayta aloqa mexanizmlarini yo'lga qo'yish.

Bunda davlat organlari uchun jamoatchilik fikrini o'rganishning metodologik sifati ham muhim. Birgina ijtimoiy tarmoqlardagi sharhlar yoki murojaatlar asosida butun aholining fikri haqida xulosa chiqarish ilmiy jihatdan to'g'ri emas. Reprezentativ sotsiologik so'rovlar, stratifikatsiyalangan tanlanmalar, ekspert so'rovlari, kontent-tahlil va sifat tadqiqotlarini birgalikda qo'llash jamoatchilik fikrining yanada ishonchli manzarasini shakllantirishi mumkin.

Bunday yondashuv davlat boshqaruvida qarorlarning dalillarga asoslanganligini oshiradi. OECDning 2024-yilgi ishonch tadqiqotida ham qaror qabul qilishda dalillardan foydalanish va siyosat islohotlarini tushunarli kommunikatsiya qilish ishonchning muhim omillari sifatida qayd etilgan [9].

Jamoatchilik fikri bilan ishlash jarayonini faqat davlat institutlari doirasida tashkil etish uning ijtimoiy qamrovini cheklashi mumkin. Nodavlat notijorat tashkilotlari, jamoat birlashmalari, kasbiy uyushmalar, mustaqil ekspertlar, ilmiy muassasalar va ommaviy axborot vositalari jamiyatdagi turli ijtimoiy guruhlar bilan bevosita aloqada bo'lgani uchun jamoatchilik fikrini aniqlash va ifodalashda muhim vositachi sub'ektlar sifatida namoyon bo'ladi.

Nodavlat tashkilotlarning asosiy xususiyati ularning muayyan ijtimoiy guruhlar manfaatlarini ifodalash imkoniyati bilan bog'liq. Masalan, ekologik, yoshlar, xotin-qizlar, nogironligi bo'lgan shaxslar, ta'lim, madaniyat, kasbiy manfaatlar yoki inson huquqlari sohasida faoliyat yurituvchi tashkilotlar jamiyatdagi muayyan ehtiyojlarni davlat organlariga yetkazishda vositachi vazifasini bajarishi mumkin.

Shu ma'noda nodavlat tashkilotlarning jamoatchilik fikri bilan ishlashdagi asosiy funksiyalarini quyidagicha ifodalash mumkin:

- birinchidan, ijtimoiy manfaatlarini ifodalash;
- ikkinchidan, aholi muayyan qatlamlarining muammolarini aniqlash;
- uchinchidan, jamoatchilik monitoringini amalga oshirish;
- to'rtinchidan, davlat organlari bilan fuqarolar o'rtasida vositachilik qilish;
- beshinchidan, ekspertlik va tahliliy takliflar ishlab chiqish;
- oltinchidan, jamoatchilik muhokamalarida fuqarolar ishtirokini kuchaytirish.

Sh.Arnstaynning fuqarolar ishtirokiga bag'ishlangan klassik konsepsiyasida ishtirokning oddiy axborot berishdan tortib qaror qabul qilishda real ta'sir va vakolatgacha bo'lgan turli darajalari

ko'rsatiladi [10]. Arnsteynning 1969-yildagi "ALadder of Citizen Participation" maqolasi fuqarolar ishtirokini baholashda hanzu muhim nazariy asoslardan biri bo'lib qolmoqda.

Ushbu yondashuv jamoatchilik fikri bilan ishlash uchun ham muhim metodologik xulosa beradi: fuqaroga axborot berishning o'zi ishtirokni anglatmaydi. Haqiqiy ishtirok uchun fuqaroning fikri eshutilishi, muhokama qilinishi va imkoni bor darajada qarorlarga ta'sir qilishi kerak.

Shu sababli, nodavlat tashkilotlarining vazifasini davlat qarorlariga muqobil pozitsiya bildirish bilan cheklash ham to'g'ri emas. Ular davlat va jamiyat o'rtasidagi muloqot sifatini oshiruvchi institutsional vositachi sifatida ham faoliyat yuritishi mumkin.

M.Ganievaning O'zbekistonda sotsiologiya fanining holati va istiqboliga bag'ishlangan tadqiqotlarida jamoatchilik fikri, ijtimoiy tadqiqotlar, institutsionallashtirish va ijtimoiy rivojlanish prognozlarini o'zaro bog'liq yo'nalishlar sifatida ko'rsatiladi. Bu yondashuv jamoatchilik fikri bilan ishlashda faqat fikrni qayd etish emas, balki uning ijtimoiy jarayonlardagi mazmunini tushunish, umumlashtirish va prognozlash vazifalarini ham nazarda tutish zarurligini ko'rsatadi [11].

Jamoatchilik fikri bilan ishlashning samaradorligi davlat va nodavlat tashkilotlarining vazifalari o'rtasidagi muvofiqlikka bog'liq. Shu nuqtai nazardan ularning hamkorligini quyidagi bosqichlar asosida tashkil etish mumkin:

Aholi → jamoatchilik fikri → nodavlat tashkilotlar va jamoat institutlari → sotsiologik/ekspert tahlil → davlat organlari → qaror qabul qilish → amalga oshirish → qayta aloqa → aholi.

Ushbu modelning birinchi bosqichida ijtimoiy ehtiyoj va fikrlar shakllanadi. Ikkinchi bosqichda ular turli kommunikatsiya kanallari orqali ifodalanadi. Uchinchi bosqichda nodavlat tashkilotlar, jamoat birlashmalari va boshqa institutlar ushbu fikrlarni umumlashtirishi va ijtimoiy manfaatlar shaklida ifodalashi mumkin. To'rtinchi bosqichda ilmiy-tadqiqot va ekspert tashkilotlari olingan ma'lumotlarni tahlil qiladi. Bu bosqichda sotsiologik metodlar, statistik tahlil, kontent-tahlil, ekspert baholash va sifat tadqiqotlaridan foydalanish mumkin. Beshinchi bosqich davlat qarorlarini ishlab chiqish va qabul qilish bilan bog'liq. Bunda jamoatchilik fikri yagona qaror qabul qilish omili sifatida emas, balki ilmiy dalillar, huquqiy talablar, iqtisodiy imkoniyatlar va boshqa omillar bilan birgalikda baholanadi. Oltinchi bosqich qarorlarni amalga oshirish, yettinchi bosqich esa qabul qilingan qarorlarning natijalarini jamoatchilikka yetkazish va qayta aloqa olishdan iborat.

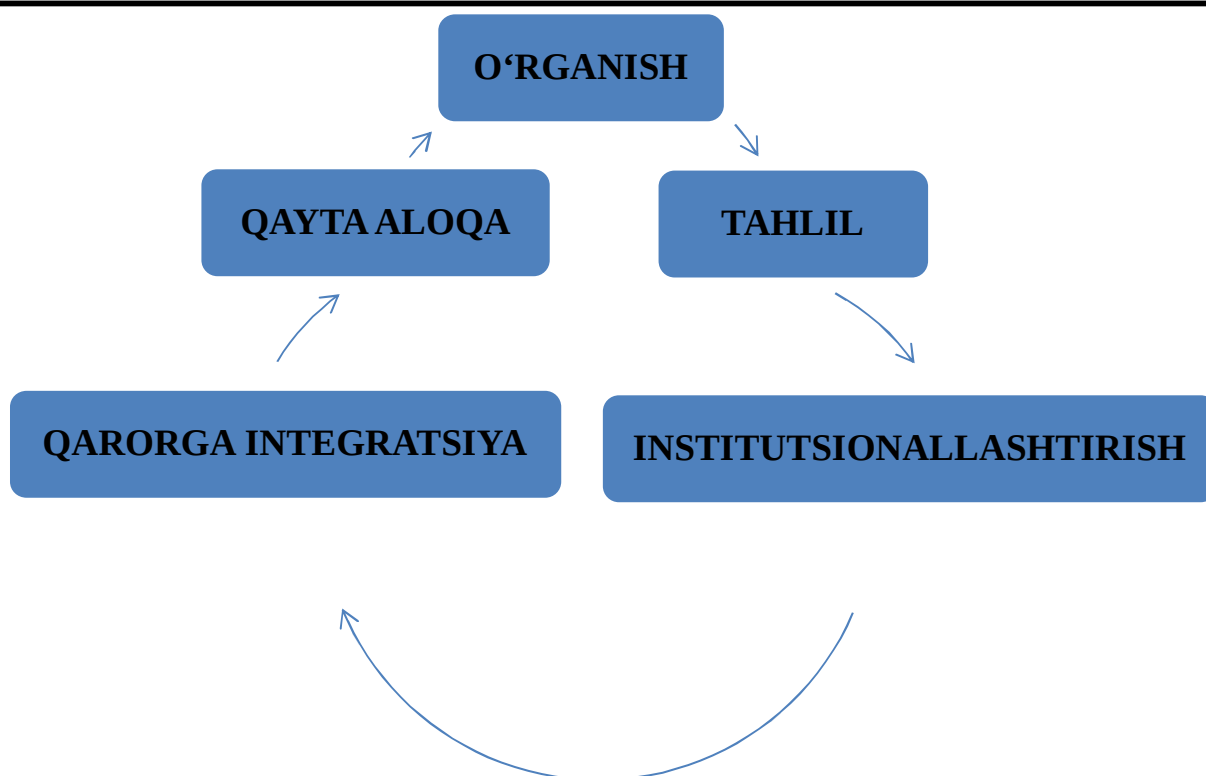
Muallifning fikricha, aynan qayta aloqa mexanizmi ushbu tizimning eng muhim elementlaridan biridir. Agar aholi o'z fikrini bildirsa, ammo keyin uning natijasi haqida ma'lumot olmasa, jamoatchilik ishtiroki formal jarayonga aylanishi mumkin.

OECD tadqiqotlarida ham fuqarolar ishtiroki natijalarining qarorlarga qanday ta'sir qilganini tushuntirish zarurligi ta'kidlanadi. Bu nafaqat shaffoflik va hisobdorlikni oshiradi, balki fuqarolarning ishtirokka bo'lgan ishonchini ham kuchaytirishi mumkin [12].

Shu asosda davlat va nodavlat tashkilotlari hamkorligi faqat qo'shma tadbirlar o'tkazish emas, balki ma'lumot almashish, birgalikda tadqiqot o'tkazish, ekspertlik, jamoatchilik muhokamasi, monitoring va natijalarni baholashni qamrab olgan institutsional tizim sifatida qaralishi lozim.

Jamoatchilik fikri bilan ishlashning institutsional jihatini O'zbekistondagi boshqaruv sotsiologiyasi maktabi vakillarining ishlari ham to'ldiradi. Sh.Sodiqovanning boshqaruv sotsiologiyasiga oid yondashuvda boshqaruv jarayonini ijtimoiy munosabatlardan ajratib bo'lmasligi, boshqaruv qarorlarining ijtimoiy qabul qilinishi va samaradorligi esa aholi bilan o'zaro munosabatlar sifatiga bog'liq ekaniga urg'u beriladi [13]. Shu nuqtai nazardan, jamoatchilik fikrini o'rganish natijalarini qaror qabul qilish jarayoniga kiritish davlat boshqaruvining kommunikatsion emas, balki institutsional tarkibiy qismi sifatida qaralishi mumkin.

Yuqoridagi nazariy qarashlar va zamonaviy institutsional amaliyotni umumlashtirish asosida jamoatchilik fikri bilan ishlashning quyidagi modeli taklif etiladi:

Mazkur modelning asosiy xususiyati shundaki, jamoatchilik fikri jarayonning boshida va oxirida ishtirok etuvchi passiv ob'ekt emas, balki doimiy qayta aloqaga ega bo'lgan ijtimoiy sub'ekt sifatida qaraladi.

Bunday yondashuv jamoatchilik fikrini davlat boshqaruvining tashqi elementidan ichki institutsional mexanizmga aylantirish imkonini beradi.

XULOSA

Zamonaviy jamiyatda jamoatchilik fikri bilan ishlash davlat va jamiyat o'rtasidagi ijtimoiy kommunikatsiyaning muhim yo'nalishlaridan biriga aylanmoqda. Jamoatchilik fikri aholining muayyan masalalarga nisbatan munosabatini ifodalash bilan birga, ijtimoiy muammolarni aniqlash, davlat qarorlarini baholash, fuqarolar ishtirokini kuchaytirish va institutsional ishonchni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot natijalarini umumlashtirish asosida quyidagi xulosalarga kelish mumkin.

Birinchidan, jamoatchilik fikri bilan ishlashni faqat aholi fikrini o'rganish jarayoni sifatida emas, balki o'rganish, tahlil qilish, institutsionallashtirish, qarorga integratsiya qilish va qayta aloqa berishdan iborat uzluksiz ijtimoiy-kommunikatsion jarayon sifatida talqin qilish maqsadga muvofiq.

Ikkinchidan, davlat tashkilotlari jamoatchilik fikrini qaror qabul qilish tizimiga integratsiya qilish uchun institutsional imkoniyatlarga ega bo'lsa, nodavlat tashkilotlari turli ijtimoiy guruhlarining manfaatlarini ifodalash, ijtimoiy muammolarni aniqlash va davlat bilan jamiyat o'rtasida vositachilik qilishda muhim o'rin tutadi.

Uchinchidan, davlat va nodavlat tashkilotlari o'rtasidagi hamkorlik faqat tadbirlar o'tkazish yoki axborot almashish bilan cheklanmasligi lozim. U jamoatchilik fikrini birgalikda o'rganish, ekspertlik tahlili, jamoatchilik muhokamalari, monitoring va natijalarni baholash kabi bosqichlarni qamrab olishi kerak.

Adabiyotlar/ Литература/ References:

1. Lippmann W. Public Opinion. – New York: Harcourt, Brace and Company, 1922. – 427 p.
2. Lippmann W. Public Opinion. – New York: Harcourt, Brace and Company, 1922. – 427 p.
3. Noelle-Neumann E. The Spiral of Silence: Public Opinion – Our Social Skin. 2nd ed. – Chicago: University of Chicago Press, 1993. — 277 p.

4. Habermas J. The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society. – Cambridge, MA: The MIT Press, 1989. – 328 p.
5. OECD. Government at a Glance 2025. – Paris: OECD Publishing, 2025. – 249 p. – DOI: 10.1787/0efd0bcd-en.
6. OECD. Government at a Glance 2025: Political Efficacy. – Paris: OECD Publishing, 2025
7. OECD. Government Communication. – OECD Policy Topics.
8. Ganieva M.X. O‘zbekistonda sotsiologiya: holati va istiqboli // Ijtimoiy tadqiqotlar jurnali. – 2019. – №3.
9. Bekmurodov M. Jamoatchilik fikrini o‘rganishning tarixiy ildizlari // O‘zbekistonda jamoatchilik fikrini o‘rganish metodikasi. – Toshkent, 2004. – B.94;
10. Bekmurodov M. Zamonaviy boshqaruv sotsiologiyasi. Monografiya. – Toshkent: Akademiya, 2019.
11. G‘aniyeva M. Jamoatchilik fikri – Harakatlar strategiyasini amalga oshirishning muhim mexanizmi. // Ijtimoiy fikr-inson huquqlari. – Toshkent, 2017. № 3. OOO” ISHONCH”. – B. 86-95;
12. Ubaydullayeva R.A. O‘zbekistonda hozirgi davr sotsiologik tadqiqotlar va ularni rivojlantirish istiqbollari // Ijtimoiy tadqiqotlar jurnali. – 2019. – №3.
13. Sodiqova Sh.M. Boshqaruv sotsiologiyasi. Darslik. – Toshkent: Akademiya, 2020.

ИЖТИМОЙИ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot город Ташкент,

улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,

Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000